

TARİH ÖĞRETİMİ İÇİN ÖNERİLEN ÖĞRETİM METOTLARI VE UYGULANMA PROBLEMLERİ

Rahmi ÇİÇEK

K.T.Ü. Fatih Eğitim Fakültesi - TRABZON

ÖZET

Bu çalışma 1995 sonrasında YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi çalışmaları için uygulama okulu olarak seçilen KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Anabilim dalında 1996-1998 yılları arasında Özel Öğretim Metodları dersinde karşılaşılan sorunları içermektedir.

Anahtar Sözcükler: Tarih Öğretimi, Öğretmen Eğitimi, Sosyal Bilimler Eğitimi,

ABSTRACT

This study examines the difficulties faced during the courses of special teaching methods between 1996-1998 at the department of history education of Faculty of Fatih Education which was chosen by YOK& World Bank National Education Development as one of the schools of practice.

Key Words: History Teaching, Teacher Education, Social Science Teaching

GİRİŞ

Türkiye’de öğretmen yetiştirme ile ilgili YÖK/Dünya Bankası işbirliği ile başlatılan çalışmalar sonunda 1998/1999 öğretim yılından itibaren eğitim fakültelerinde yeniden yapılanmaya gidildi. Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılanması gerçekleşmeden önce 1994 tarihinden itibaren YÖK/Dünya Bankası Projesi çalışmaları içerisinde Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde bulunan eğitim fakültelerinin bazı bölümleri pilot uygulama okulu olarak kabul edilerek, eğitim reformu için çalışmalar başlatılmıştı. Bu çerçevede içerisinde Sosyal Bilimler Eğitimi alanında Dicle Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Tarih ve Coğrafya Öğretmenlikleri seçilen bölümler arasında yer alıyordu. 1995 yılı Kasım ayından itibaren bu üç bölümü temsilen katılan panelistlerle, Ankara ve bu fakültelerin buldukları illerde belirli periyotlarla paneller yapılmaya başlandı. 1995-1996 öğretim yılında yapılan paneller sonucunda Temmuz 1996 yılında Özel Öğretim Metodları Derslerinde okutulmak üzere deneme baskısı yapılan “Sosyal Bilimler Öğretimi” adlı materyal geliştirildi. Söz konusu materyalin geliştirilmesinde panellere uzman olarak katılan William E. Gardner Abdullah Demirtaş ve Ahmet Doğanay katkıda bulundular. Panellere katılan bölüm temsilcileri ise geliştirilen materyalin her bölümünde yer alan ünitelerle ilgili eleştiri ve düzenlemeler konusunda katkı sağladılar. 1-4 Temmuz 1996 tarihinde geliştirilen materyalin tanıtımını sağlamak için Ankara’da çeşitli Eğitim fakültelerini temsilen çağrılan öğretim elemanlarına tanıtım yapıldı ve tepkiler alınmaya çalışıldı (Özabaran, 1996). 1995-1996 döneminde söz konusu panellere bölümümü temsilen panelist olarak katıldım. 1996/1997 döneminde panellere devam edilerek ders materyalinin eksik kalan kısımları tamamlandı. Aynı yıl içerisinde 23-26 Haziran’da Akçakoca’da geniş bir katılımı eksiklikleri giderilmiş olan materyal Özel Öğretim Metodları dersi vermekte olan öğretim elemanlarına tanıtıldı. Bu panel çalışmalarında tamamlanan söz konusu materyal 1996-1997 Öğretim yılından itibaren ders materyali olarak bölümümüzde yeniden şekillendirilen Özel Öğretim Metodları dersinde okutulmaya başlandı. Daha önce tek dönem 3 saat olarak eğitim kodu ile okutulan söz konusu ders tarih kodu olarak iki döneme çıkartıldı. Daha önceleri 3.sınıfta dersi alması gereken öğrenciler bölümde alan derslerini yürüten öğretim elemanları arasında paylaşılarak, ilgili öğretim elemanının anlayışı doğrultusunda dersin içeriği

tamamlanıyordu. Genelde bu derste yapılan uygulama ise 1-2 hafta öğretmenlik hakkında bilgi verdikten sonra geri kalan haftalarda her öğrenci alanında yapmış olduğu bir çalışmayı sınıfa takdim ediyordu. Özel Öğretim dersine bağlı olarak Öğretmenlik Uygulaması dersi de bu dönemden itibaren yeniden düzenlendi. Önceki eğitim programlarında 6 saat uygulama şeklinde görülen uygulama dersi 3 haftalık bir uygulama süresini kapsamakta idi. Yeni düzenleme ile birlikte 12 saat Öğretmenlik Uygulaması ve 2 saat teorik Uygulama Semineri dersi konularak öğrencilerin daha uzun süre uygulamada kalmaları ve uygulamada karşılaşılan problemlerin çözümü konusunda teorik ders yapması sağlandı. Paneller sırasında önerilen Okul Deneyimi dersi ise Anabilim dalındaki öğrenci sayısının fazlalığı nedeniyle uygulama okullarımızda problemler yaratacağı düşüncesi ile bölümümüz akademik kurulunda kabul görmedi.

Problemler

Özel Öğretim Metodları, Özel Öğretim Uygulamaları ve Özel Öğretim Uygulamaları Semineri dersleri paratikte öğtmen yetiştirmede bize ne gibi avantajlar sağladı? Yeni konulan ve 1998-1999 öğretim yılından itibaren Eğitim fakültelerinin yeniden düzenlenmesiyle birlikte bazı değişikliklerle tüm eğitim fakültelerine yayınlaştıırılan yeni uygulamalardan beklentiler nelerdir? Bu soruların cevabını üç yıldır uygulamaya çalıştığımız bu üç dersin içeriğı ve uygulanışında karşılaştığımız sorunlar açısından değerlendirilecektir.

Uygulamalar ve Getirdikleri

Yeni uygulamalar çerçevesinde bölümü temsilen panellere katılan iki öğretim elemanı dışında bölümde bu dersi yürütmekte olan tüm öğretim elemanları ilki 1-4 Temmuz 1996'da, ikincisi 23-26 Haziran 1997 yılında yapılan Seminer çalışmalarına katıldılar. Kitapçıkların kullanımı konusunda bilgilendirildiler.

1996/1997 Öğretim yılında başlatılan uygulamalarda ilk görülen aksalık dersi yürütmekte olan öğretim elemanlarının çoğunun ders materyali olarak öğrenci ve öğretmen kitabı olarak geliştirilen materyali birazda eski alışkanlıklara bağlı kalarak öğrenciden köşe bucak uzak tutarak, kendileri not tutturma yolunu seçtiler. Genel olarak bu dersi yürüten Tarih ve Coğrafya bölümündeki 6 öğretim elemanından biri istisna olmak üzere benzer yöntemleri seçtiler. Ders materyaline karşı yönlendirdikleri eleştiriler ise şu şekilde sıralanmakta idi:

1- İmla ve anlaşılma açısından materyal önemli eksikliklere sahip.

2-Öğretim elemanları eğitimle ilgili kavramları anlamadıkları için öğrenciye aktarmakta zorlukla karşılaşmaktadırlar.

1997/1998 Öğretim yılında dersi yürüten 6 altı öğretim elemanından 4 tanesi mümkünse bu dersin yürütülmesinin kendilerinden alınmalarını istediler. Bölüm içindeki mecburiyetler Tarih ve Coğrafya programlarındaki öğrenci sayılarının fazlalığı nedeniyle ders, iki istekli ve iki isteksiz öğretim elemanı olmak üzere dört kişi tarafından yürütüldü.

1998/1999 öğretim yılından itibaren ise Tarih ve Coğrafya programlarında yer alan dersin yürütülmesi istekli olan iki öğretim elemanın sorumluluğuna verildi. Bu iki öğretim elemanının ikiside 1995'de başlatılan panellere panalist katılan ve tarih alanında uzmanlaşmış kişilerden oluşmakta idi.

Bugün Özel Öğretim Metodları ve Uygulama Semineri derslerinin bölümde yürütücüsü iki öğretim elemanından biri olarak benim burada üzerinde duracağım asıl konu söz konusu ders materyalinin 4. ve 6. ünitesini oluşturan Sosyal Bilimler Eğitimi için Genel Öğretim Stratejileri başlığı altında sunulan altı öğretim stratejisi ve Tarih Öğretimi için Stratejiler konularının öğretilmesinden hareketle tarih öğretiminde kullanılan öğretim stratejilerinin öğretime ilişkin düşünce ve uygulamalarını ortaya koymaktır.

Materyalde Önerilen Genel Öğretim Stratejileri (Gardner, 1997)

- 1-Okuma Stratejisi
- 2-Benzetişim
- 3-Örnek Olay çalışmaları
- 4-Alan Gezisi
- 5-Soru Sorma
- 6- Araştırma-İnceleme

Yine aynı materyalde 6 üniteye yer alan Tarih Öğretimi için Stratejiler başlığı altında yer alan bölümde Tarih öğretimi için önerilen etkinlikler (Gardner, 1997).

A-Rehber ilkeler ve kullanışlı teknikler

- 1-Bireysel farklılıkların karşılaştırılması
- 2-Açık kitap ve güdümlü çalışmalar
- 3-Güncel olayların ve gündemdeki konuların öğretimi
- 4- Göresel kaynaklar
- 5- Bilgisayar teknolojisi ve tarih öğretimi

B-Tarih araçlarının öğretilmesi

- 1- Zaman şeritleri kullanımı
- 2-Tarih öğretiminde grafik kullanımı
- 3-Tarih öğretiminde harita kullanımı

C-Tarihsel bakış açısının öğretilmesi

- 1-Tarihsel yöntemin öğretilmesi

2-Tarihte kavramların ve genellemenin öğretilmesi. Gibi konuların öğretiminde karşılaşılan problemleri dile getirerek çözüm önerilerini sıralamaktır.

Dersi ilk defa okutmaya başladığım 1997/1998 öğretim yılında 4. Üniteye yer alan konuların öğrencilerimiz tarafından bir yıl önce aldıkları Genel Öğretim Metodları dersinde de işlendiği için çok kolay anlaşılacağı düşüncesine sahiptim. Fakat ders içerisindeki uygulamalar bu düşüncemin son derece yanlış olduğunu ortaya çıkardı. Öğrencilerimiz söz konusu öğretim stratejilerini bildiklerini söylemelerine rağmen, sadece bunları tanımlayabiliyorlardı. Bu stratejilerin bir tarih dersine nasıl uygulanacağı konusunda ise en ufak bir düşünceye sahip değillerdi. 1997/1998 öğretim yılından itibaren programın içerisinde dersi yürüten öğretim elemanı olarak yer alınca gerek bu dersin ders materyaline bağlı olarak, zaman zamanda materyalin dışına çıkarak yeni yaklaşımlarla dersi işlemeyi düşündüm. Tarih Öğretmeliği Anabilim dalında 1992 yılından beri alanla ilgili dersler veriyordum. Bu derslerde genelde takip ettiğim yöntem Ankara Üniversitesi Dil veTarih-Coğrafya Fakültesinde öğrenimim sırasında hocalarımın gördüğüm öğretim yöntemlerinin genel hatlarıyla dışına çıkmadım. Oradan edindiğim alışkanlıklarla

genelde anlatım yöntemini denemekle birlikte bazen alan dersinin özelliklerine göre tartışma yöntemine başvurur. Özellikle tartışma yöntemiyle işlediğim derslerden büyük bir zevk alırdım. Öğrencilerimden de bu türde yaptığım derslerde benzer tepkiler aldım.

1996/1997 öğretim yılında ABD sekiz ay süre ile kaldığım zaman zarfında izlediğim Özel Alan Eğitimi derslerinde gördüğüm yöntemlerin bir kısmını 1997/1998 öğretim yılından itibaren bu derslerde denemeye başladım. Denemeye çalıştığım etkinlik ders içerisinde öğrencilerin katılımı ile öğrenmeyi gerçekleştirmektir. İlk yaptığım etkinlik ise daha önce farkında olduğun fakat çeşitli nedenlerle hiç ilgilenmediğim bir konuyu öğrenciler arasındaki gruplaşmayı ortadan kaldıracak bir yöntemi uygulamam oldu. Bütün 3. sınıf öğrencilerimi (yaklaşık 70 kişi)'yi ayağa kaldırarak bir kura çekilişi sonucunda yeniden benim istediğim şekilde sınıfta oturmalarını sağladım. Onlardan istediğim yanına oturdukları arkadaşları ile 15-20 dakika sohbet etmeleri ve bu sohbetin sonucunda çıkardıkları sonuçları sınıfa anlatmaları idi. Sohbetin konusu tamamen serbesti, takım taraftarlığından, sanatçı hayranlığına kadar herşey olabilecekti. İlk hafta yaptığımız bu çalışmanın sonunda öğrencilerle birlikte vardığımız sonuçlar şöyle sıralandı:

1- Bu zamana kadar geçen iki yıl içerisinde sınıfta birbirleriyle selamlaşmaların sayısı yaklaşık 15,

2- Birbirini tanıyımında hakkında bilgi sahibi olmayanların sayısı ise 20,

3- Yanında arkadaşıyla yaptığı sohbetin ilk defa bu kadar uzun bir zaman dilimini içerisine aldığı söyleyenler 25 kişi.

Bu yapı bizi tarih bölümlerine gelen öğrencilerin geldikleri yerler, inanç ve ideolojileri gibi konular üzerinde düşünmeye sevk etti. Tarih bölümü öğrencileri üzerine yaptığım anket çalışmasında 1997/1998 öğretim yılında bölümü kazanan 124 öğrenciden 82' si köy ve küçük kasaba kökenli olup gelir düzeyleri ortalamamın altında bulunuyordu. Büyük bir çoğunluğun anne ve babasının eğitim düzeyi ilköğretim seviyesinde idi. Yine hemen hemen büyük bir çoğunluğunun gazete okuma alışkanlığı bulunmuyordu. Geri kalan öğrencilerden çok azı gelir düzeyi açısından ortalama gelir düzeyine sahipti. Bu grupta yer alanlar ise küçük esnaf ve memur çocuklarından oluşmaktadır. Bu rakamları diğer bölümlerle karşılaştırma imkanı bulamadım fakat gözlemlerim fakültedeki bölümler arasında sosyal yaşantı ve sosyalleşme açısından Tarih bölümünü tercih eden öğrencilerin önemli problemleri olduğunu göstermekteydi. Örneğin Tarih sınıflarında kız ve erkek öğrencilerin birlikte oturma alışkanlığı son derece düşüktü. Genellikle kızlar ve erkekler sınıf içerisinde ayrı ayrı yerlere oturuyorlardı. Tüm bunlar öğretmen yetiştiren bir kurumdan mezun olacak öğretmenlerin niteliği konusunu tartışılır hale getirdiği gibi, ders içi aktivitelerde öğrenci katılımlarında sıkıntılarının yaşanacağını göstergeleri idiler.

Benim düşündüğüm çalışma, sınıf içi ve sınıf dışı öğrenciler arasında işbirliğine dayalı bir çalışma yöntemi idi. Bu nedenle sınıfı sekizerli gruplara ayırdım. Özellikle öğretim stratejilerinde yoğunlaşan çalışma grupları her öğretim stratejisi ile ilgili örnek dersler hazırladılar. Ayrıca öğretim metoduyla ilgili işlenecek konuyu lise ders kitaplarından seçmelerini sağladım. Öğretim stratejisinin nasıl uygulanması gerektiği konusunda gruplara ders dışında kütüphane ve benzeri bir yerde ilgili stratejisinin nasıl tarih konularına uygulanacağını aralarında tartıştıktan sonra vardıkları sonuçları sınıfa aktarmalarını istedim. Sınıf içerisinde ilgili öğretim stratejisini okuduklarında ne anladıklarını sembollerle ifade etmeleri için yaklaşık her strateji için 20-30 dakika arasında bir zaman ayırarak anladıklarını resim

kağıdına dökmelerini istedim. Çizdikleri sembolik resimlerle her grup ilgili stratejiyi sınıfa sundu. Resimle ifadenin en iyi tarafı anlaşılma meydana gelen eksikliğin hemen kendisini hissettirmesi idi. Ayrıca ne çizileceğinin tesbiti konusunda grup içerisinde karşılıklı işbirliğine dayalı öğrenme de sağlanmış oluyordu. Bundan sonraki aşamada onların gözden kaçırdıkları noktaları sınıfa soru olarak yönelterek, sınıftaki diğer grupların görüşlerini anlamaya çalıştım. Tamamlanamayan noktaları sınıfta ortak olarak tamamladık. Öğretim yılı başında öğrencilere yaptığım bir hatırlatma da; bu öğretim stratejilerini bende ilk defa onlarla birlikte öğretimde kullanıyordum, bu nedenle mutlaka birbirimizin kusurlarını hoş görmemiz eleştiri değil tüm gruplar için katkıda bulunma ilkesini koyduk. Her öğretim stratejisi için mikro yapay sınıflar oluşturularak ilgili öğretim stratejisini grupta bulunan öğrencileri kullanarak 40'ar dakikalık örnek dersler hazırlayıp oynadılar bu derslerden bazıları video kamera ile çekilip daha sonra öğretim materyali olarak kullanılmak üzere arşivlendi. Bir sonraki derste yanlış yaptıklarımızı, ister videoya çekilmiş olsun isterse çekilmemiş olsun, mikro-yapay olarak oluşturduğumuz sınıfta uyguladığımız her öğretim stratejisinden sonra uygulamamızın eksik kalan noktalarını beraberce tamamladık.

Gruplar tarafından hazırlanan bu derslerde gerekli öğretim materyali kullanımı konusu önemli sorunlardan birisini teşkil etti. Tepegöz malzemesinin sağlanması, slayt malzemesi sağlanması öğrencilerle işbirliği içerisinde gerçekleşti. Eksik noktalarımızdan birisi klasik malzemelerin dışında bilgisayara dayalı, tarih öğretimine yönelik malzeme kullanımı konusunda oldu. Fakültemizin imkanları olmadığı için bilgisayara dayalı eğitim konusunda hemen hemen teorik bilgi verme dışında birşey yapmak mümkün olmadı.

1997/1998 Öğretim yılında yaklaşık olarak 35'er kişilik iki grubla yaptığım çalışmaların sonunda yıl sonunda, dersin değerlendirilmesine yönelik üç sorudan oluşan bir anket uyguladım. İsimsiz olarak yapılan değerlendirmede yer alan sorular:

- 1-Sizce Özel öğretim metodları dersi amacına uygun işleniyor mu?
- 2-Bu derste öğretilen metodlardan en fazla hangisini kullanmak istersiniz?
- 3-Şayet varsa bu dersin daha mükemmel hale getirilmesi için neler önerirsiniz?

Bu sorulara cevap veren, dersi alan 65 öğrenciden birinci soruya olumsuz cevap veren olmadı. Aksine dersin amaçlarına uygun işlendiğini vurgulandıktan sonra benim grubunda yer almalarının kendileri için bir şans olduğunu ifade ediyorlardı. İkinci sorunun cevabı olarak ise öğrencilerin en belirgin tepkileri öğrenmiş oldukları öğretim stratejileri ile öğretim etkinliklerinden kendi öğretmenlerinin ve diğer öğretim elemanlarının niye haberdar olmadıklarını sorgulayarak, bu metodların hepsini kendileri öğretmen olduklarında öğrencilerine uygulayacakları yönünde idi. Üçüncü soruya verilen cevaplar arasında ise genellikle bilgisayar teknolojisine dayalı bir eğitim görme isteği vurgulanıyordu.

Bazı öğrencilerin yukarıdaki sorulara olan tepkileri şu şekilde sıralanmaktadır:

“1-Bu ders bence amaçlarına uygun işleniyor. Ben kendi adıma bu dersin benim için yararlı olduğuna inanıyorum . Şimdiye kadar aldığımız formasyon derslerinden daha yararlı oldu. Bu dersdeki grup çalışması, anlatım tekniklerinin özelliklerinin belirtilmesi gayet iyi işliyor.

3- Grup çalışması dışında bireysel çalışmalarında yapılmasına izin verilmesi”

“1-Öncelikle sevinerek itiraf etmeliyim ki öğrencilik yaşamım boyunca benim açımdan bu ders en verimli en ciddi ve heyecanlı ders idi.

2-Dersin işlenmesinde klasik metodların dışında değişik metodların kullanılması derse olan ilgiyi artırmıştır. Yani bizlerin daha aktif olduğu anket, grafik, gösterim, soru-cevap, okuduğunu anlayıp sınıfa aktarma, alan gezisi, grup çalışması gibi faaliyetler öğrenciyi devamlı dinamik ve üretken tutmuştur. Bu tür uygulamaların öğrenmeye etkisi olduğu kadar sosyalleşmeyede büyük katkısı olduğu fikrindeyim. Bunların uygulandığını gördükten sonra şimdiye kadar bu metodların niçin gözardı edilip kullanılmadığını kendime soruyorum ve eğitimimize adına üzülüyorum.

3-Bilgiyara bağlı eğitimin verilmesini istiyorum”

“1-Özel Öğretim Metodları geçen yıllarda işlediğimiz eğitim derslerine oranla daha eğitici, öğretici ve ilginçti. Sınıf arasındaki bağları kuvvetlendirdi. Ben bu yıl işlediğimiz eğitim dersleriyle görev yaparken hangi öğretim stratejilerini ne oranda ve nerelerde kullanacağımı öğrendim. Bizim bu yöntemleri öğrenmemizde konuları daha çok bize anlattırmanız ve arada öneriler öne sürerek bizi yönlendirmenizin büyük katkıları vardır.

2-Sizin bize konuları ayırıştırarak gruplar halinde çalışmamızı istemeniz, grup içindeki arkadaşların ve sınıfın ilişkilerini kuvvetlendirdi.

Sizin derste bizim anlatmamızı istemeniz, bizim kendimize olan güvenimizi sağlamamıza ve biraz da olsa heyecanımızı yenmemizi sağlamıştır.

3-Bence dersiniz mükemmel işlendi.”

“1-Rahatça konuşma imkanı elde edebiliyoruz. Bu da bizim sınıf içinde en büyük sorunumuz olan rahat konuşamama, söz alamama gibi sorunları çözmemizi sağlıyor.

2- İki yıl aynı sınıfta olupta hiç konuşmadığım arkadaşlarımla bu gruplar sayesinde konuştum. Gruplar şeklinde dersi işlememiz dersi daha kolay anlamamızı sağladı.”

Özel Öğretim Metodları dersinden önemli bilgiler ve deneyimler kazandıklarına inanan öğrencilerimiz 1998/1999 Öğretim yılının Güz döneminde uygulamaya çıktıklarında uygulamada beklediklerini bulamadılar. Beş hafta süren uygulama çalışması sırasında uygulamada karşılaştıkları problemleri Uygulama Semineri dersinde tepki olarak almaya başladım. Bizim birlikte çalıştığımız Trabzon Merkez ve Akçaabat ilçesinde yer alan 12 lise ve meslek lisesinde bulunan 35 öğretmenden hemen hemen hiç biri öğrencilerimize Özel öğretim Metodları dersi çerçevesinde yeni öğrendikleri metodları demene imkanı verecek anlayış içerisine girmediler. Bu öğretmenlerden yaklaşık 5'i yeni sistemin tanıtımı konusunda 1998 yılı Haziran döneminde proje kapsamında yer alan seminer çalışmalarına katılmışlardı. Yine bu okullardan ikisi Dünya Bankasından desteklenen MELO (Müfredat Geliştirme Okulu) olarak anılan okullar arasında yer alıyordu. Bu iki lisenin sınıflarının birçoğu televizyon, video gibi teknik donanıma sahip olmalarına ve yine iki okulda da öğretim amaçlı bilgisayar sınıfı bulunmasına karşılık bu okullarda görev yapan öğretmenlerin hiç birisi bu yeni teknolojileri kendi derslerinde kullanmamışlardı. Dolayısıyla bizim aday öğretmenlerimizde bu nedenlerle uygulama süresince harita dışında ders malzemesi kullanmadılar.

Uygulamaya çıkan öğrencilerle birlikte söz konusu 12 uygulama okulunda okumakta olan tarih derslerinin Yıllık Planlarını eleştirisel olarak gözden geçirmeye başladık. Bu okulların hemen hemen hepsinde Yıllık planda yer alan Öğretim yöntem ve teknikleri kısmında yazılı öğretim yöntemlerinin; Anlatım, Soru-Cevap, Gösterim, Tartışma şeklinde sıralandığını bunların dışında başka bir öğretim metodunun adının yer almadığını tespit ettik. Ders araç ve gereçleri bölümünde ise; Ders kitabı, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, İsmail Hakkı Uzunçarşılı Osmanlı tarihi, Enver Ziya Karal Osmanlı Tarihi gibi eserlerin ismi ile harita yazılıdır. Yıllık Planda yer alan bu şekillenme uygulama okullarımızda nasıl bir tarih öğretimi yapıldığını bize gösteren önemli ip uçları taşımaktadır.

Öğrencilerimizi dinlemek için ziyarette bulunduğum okullarda görev yapan öğretmenlerle yüzyüze yaptığımız görüşmeler sırasında Özel Öğretim Metodları dersi içerisinde yeni öğretmen adaylarına öğretmeye çalıştığımız yöntemler hakkında bilgiler vererek bunların okullarda uygulanabilirliği konusu üzerindeki düşüncelerini anlamaya çalıştım ve vardığım intiba öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun ismini söylediğimiz öğretim metodlarını duyduklarını fakat kendilerinin bu metodları hiç kullanmadıkları, özellikle meslekte 15-20 yılını doldurmuş olan öğretmenlerin ise bundan sonra kendi yöntemlerini bırakma niyetinde olmadıkları düşüncesine sahip olduklarını tespit ettim. Okullarda tarih derslerinde öğretim araç ve gereci kullanma konusunda öğrencilerin tespitini doğrulayan gözlemlerde buldum. İdarecilerin büyük bir çoğunluğu tarih dersi için harita dışında başka araç ve gereç kullanılması düşüncesini taşıyorlar. Bu konuda en ilgili olanlarda video kaset kullanılabileceğini söylemekle yetinmiyorlar. Fakat uygulamada bunların hiçbirinden eser bile yok. Genç öğretmenler ise bu metodların kendilerine öğretilmesi durumunda kullanabileceklerini ifade etmektedirler. Bu genç öğretmenlerden birinin sınıfında daha önce fakültemizde geliştirdiğimiz rol-çalışması yöntemiyle tarih dersi sunumunu aday öğretmenlerimiz gerçekleştirdi ve lise öğrencilerinden olumlu tepkiler aldılar. Bu çalışma dışında diğer uygulama öğrencilerimiz beraber uygulama yaptıkları Uzman Öğretmenlerinin istedikleri şekilde ders anlatmaya devam ettiler. Bu dönem uygulamaya çıkan öğrencilerle yaptığımız uygulama değerlendirmesine katılan öğrencilerin büyük bir kısmı uygulamadan beklentileri konusunda hayal kırıklığına uğradıkları düşüncesini taşıyorlardı. Bu öğrencilerden biri "hocam siz bize gaz verdiniz, biz okulların duvarına çarptık" ifadesini kullanarak eleştirisini ortaya koyarken, diğer aday öğretmenlerin tepkileri ise şu şekilde sıralanmaktadır:

"İlk dersten itibaren not aldığım kadarıyla uzman öğretmenimiz önce çalışanlara dersi anlatıyor. Hataları varsa düzelterek kendisinde konuyu anlattıktan sonra konu ile ilgili sorular soruyor ders anlatan ve soruları cevaplandıran öğrencilerin numalarını alıyor."

"Sınıf çok klasik bir sınıftı. Birkaç kişi derse katılıyor, geri kalanlar kendi havalarında başka işlerle uğraşıyorlardı"

"Bir hafta boyunca gördüğümüz kadarıyla öğrencilerin derse karşı oldukça ilgisiz olduklarını gördük. Rehber hocamız öğrencileri derse yönlendirmek için klasik bir yöntem olarak not vs. gibi metodlara başvuruyor."

"Dersi zaman doldurmak için işliyor soru-cevap şeklinde konuyu önce öğrencilere okutuyor sonra kalan sürede dersi tekrarlıyor"

“Daha girdiğimiz ilk derste kızın biri ayakta, hocanın kendisine yönettiği sorunun cevabını bulmak için kitabını karıştırırken diğer bir kız soruya cevap verdi diye defteri küt diye kafasına geçirdi. Sınıfta hocanın otoritesi çok az, bazı sınıflarda derse sadece bir kaç kişi kitap getiriyor”

“Hocayı takan yok. Hocada zaten zamana oynuyor, 10 dakika yoklama. 15 dakika ders hadi çaldı çıkıyoruz”

“Ayrıca rehber öğretmenimiz de bize pek yardımcı değil. Kendisi tarih derslerinden daha çok futbolla ilgileniyor. Öğrencilerin birşeyler öğrenip öğrenmemelerini umursamıyor. Kendisi okulla pek ilgilenmiyor. Bize de söylediği gibi, ne yıllık plan ne de ders planı hazırlıyor, rehber öğretmenimizin bu tutumu karşısında gerçekten ilk günden yıkıldık”

“Öğretmenlerin hemen hepsinin bir bıkkınlık içerisinde olmaları. Bu olay benim ve diğer arkadaşlarımla hevesini biraz kırmış durumda. Bir de yaptığımız staj bana biraz formaliteymiş gibi geliyor”

“Öğrencilerin tarih derslerine pek ilgileri olmadığını gördüm. Ayrıca çok gürültü yapıyorlardı. Rehber öğretmen ders anlatırken sık sık susun, gürültü yapmayın diye uyarmak zorunda kalıyordu. Öğrenciler dersi dinlemekten ziyade başka derslere çalışıyor ya da dersanelerin verdiği testlerle uğraşıyorlardı”.

“Staj haftalarında eklemek gerekecek bir diğer konuda okuldaki mevcut olan öğretmen otoritesidir. Öğretmenlerin hepsini bilmiyorum ancak bizim hocamız çok disiplinli ve titiz bir insan derste çocuklar nefes almakta güçlük çekiyor. ...Yani öğrenciler öyle susturulmuş ki çocuklar bildikleri soruya bile acaba yanlış cevap verip de rezil olmuyum düşüncesi ile bir an önce oturmayı düşünüyorlar”.

“Dersinde öğrencilere düşman gibi davranıyor. Gülyüzlü olmak yok. Hatta bu konuda beni uyardı. Güya öğrencilere karşı fazla gülcük atıyordum. ... Rehber hocamız bizden kendi kurduğu düzenin aynen devam etmesini istedi. Onun işlediği gibi ders işlemek zorundayız. Kendi yöntemimizi uygulamak yok. Hocanın düzenini aynen devam ettirecekmiz.”

“Hoca bazen sınıflarda bu yaramaz olanlara şamar atıyor”.

Aday öğretmenlerin değerlendirilmesi konusundada 1997’den beri bölüm olarak “Öğretmenlik Uygulaması Değerlendirme Formu” (MEB) nu kullandık. Uygulama öğretmeni ile Uygulama Öğretim elemanı aynı eş değer formu kullanarak her iki formda yer alan notların ortalamalarını Uygulama başarı notu olarak kaydettik. Fakat formların doldurulmasında okuldaki öğretmenler başta olmak üzere fakülte öğretim elemanları da dahil bir rastgelelik söz konusu oldu. Uygulamaya çıkan öğrencileri uygulamada denetleyecek öğretim elemanları alan eğitimi derslerini yürüten bölümdeki tüm öğretim elemanlarını kapsamakta idi. Bu nedenle çoğu zaman Fakülte Öğretim elemanı formları aday öğretmenlerin derslerini dinledikleri aşamada değil, yıl sonu not verme aşamasında dolduruldukları görüldü. Verilen notların birbirine çok yakın olması bunu açıkça göstermektedir. Dolayısıyla öğrencilerin uygulamada göseterdikleri gelişimi Fakülte öğretim elemanı hiç bir şekilde gözlemleme ve gözlemlerini kaydetme gibi yöntemlere başvurmadı. Aynı şekilde okuldan gelen ve öğretmenler tarafından doldurulan formların bir kısmının eksik olması, iki öğrencisi bulunan okul uygulama öğretmenlerinin her iki adaya da aynı notu vermeleri aynı düzensizliğin okul uygulama öğretmenleri arasında da yaşandığını göstermektedir. Uygulama Okulu Öğretmeni ve Uygulama öğretim elemanı tarafından doldurulan formların hiç birinin aday öğretmen tarafından görülmediği de bir gerçektir. Oysa bu değerlendirme formunun yönergesinde

gerek öğretim elemanının gerekse uygulama öğretmenlerinin formda eksik olarak işaret ettikleri noktaları adaylara bildirmeleri istenmekteydi.

BULGU VE ÖNERİLER

Bölüm olarak uyguladığımız yeni sistemin temelini teşkil eden Özel Öğretim Metodları, Özel Öğretim Uygulamaları ve yeni sistemde uygulamanın teorik kısmını oluşturan Özel Öğretim Semineri derslerinin işleyişleri paratikte önemli sorunlar yaratacağına benzemektedir.

Bizim bölüm olarak Özel Öğretim Metodları dersi okutacak gönüllü öğretim elemanı konusunda yaşadığımız sıkıntılı dönemi zannederseniz özellikle yeni kurulan eğitim fakülteleriyle gelişimini tamamlamamış eğitim fakülteleri uzun süre yaşamaya devam edeceklerdir. Yeni yapılanmayı gerçekleştirirken örnek aldığımız Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkelerindeki eğitim alanında yapılan değişimleri bu nedenle biraz daha yakından takip etmemizde fayda olacaktır.

Örneğin ABD’de 1990 yılında yayınlanan Holmes Group’un “Tomorrow’s School” adlı çalışmasının temellerini oluşturan ve 1988-1990 yılları arasında beş üniversitede ve yirmi okul işbirliği ile sağlanan çalışma buna örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmalardan beklenen sonuçlar raporda beş madde de vurgulanmaktadır (A report...,1990).

1-Uygulama okuluna dayalı olarak öğretme ve öğrenmeyi anlama.

2-Okul çevresiyle birlikte bir öğrenme toplumu yaratma

3-Eğitimde eşitlik ve farklılık ilkesinden hareketle herkes için öğrenme ve öğretmeyi anlama.

4- Yeni uygulama okullarına bağlı olarak idareci, öğretmen ve üniversite öğretim üyesi için sürekli öğrenme ve birlikle çalışmayı sağlama.

5-Uzun dönem öğrenme ve öğretmeyi sorgulayan okul-fakülte işbirliğine dayalı bir öğretim çalışması oluşturmak

6- Yeni eğitim öğretim yaklaşımını kurumlaştıracak yapının gelişimini sağlamak.

Yine 1988-1990 yıllarında yeni modelin uygulandığı öğretmen yetiştirme kurumlarından biri olan Kentucky Üniversitesinde uygulama ile ilgili sonuçlar şu şekilde değerlendirilmektedir (Sharon and Simpson, 1993).

1- Üniversite- okul işbirliğinin iki taraflı bir ortaklık olarak düşünülmesi ve iki tarafında bu ortaklıktan kazançlar elde etmesi. İki kurum arasında bilginin, yeteneğin ve kaynakların paylaşılması. Aday öğretmenlerin bütün dersler için güçlü pratik yapma imkanı bulabilmeleri için üniversite ile okul arasında meslektaşlık ilişkisine dayanan ve her iki kurumun kurallarına uyacak bir ilişkinin sağlanması.

2-Birinci maddedeki ilişkilere bağlı olarak okulun ve aday öğretmenlerin ihtiyaçlarını sağlayacak alternatif eğitim metodlarının denenebileceği atmosferin yaratılması, eğitim metodu oluşturma ve denemeye katkıda bulunacak ve hipotez oluşumunu sağlayacak bir atmosferin yaratılması.

3-Eğitimle ilgili sistematik araştırma ve değerlendirmede Uygulama okullarının temel oluşturacak bir yapıya kavuşmaları, Uygulama Okullarında eyalet amaçları, okul amaçları, üniversite amaçları arasında uyum ve koordinasyonunun sağlanması.

4- Okul çevresinin, uygulanabilen amaçlara katılımını sağlama. Aile, çevredeki ileri gelen kişiler, yerel iş çevrelerinin liderlerini bu projeye dahil ederek, gelecek kuşakların nasıl yetişmesi gerektiğini onlarla birlikte değerlendirmek.

5-Öğretmen yetiştirmede okul-çevre-üniversite işbirliği çerçevesinde kültürel farklılıklar, özel durumlar gözönünde bulundurularak nüfusun görüntüsü ölçüsünde düşünülen seçimlerin yapılması ve okul idaresi- okul çevresi- üniversite arasında rollerin paylaşılması.

Şeklinde ifade edilen amaçların hedeflendiği belirtilmektedir. 21. yüzyılın vatandaşını yetiştirmeyi hedefleyen batı eğitim sistemindeki değişikliklerden hareketle Türk eğitim sistemi de yeni bir değişimin eşiğinde yer almaktadır.

Batıdaki bu gelişmeler bize geleceğin tarih öğretmenin nasıl olması gerektiği sorusunu sordurmaktadır. Eğer eğitim sistemimizi yeniden düzenliyorsak, 21. yüzyılın Yükseköğretiminden yetişecek tarihçilerin müfredatlarını düzenlememiz gerektiği gibi. Ortaöğretim ve İlköğretimdeki müfredatlarında yenilememiz ve çağın gereklerine uydurmamızda fayda olacağı düşüncesini taşıyorum. 21. yüzyılda ders kitabının ezberledilmesine dayanan bir tarih öğretimin öğretmenlerini yetiştirmeye hala devam ettireceksek eski sistemi değiştirmenin anlamı yoktur. Zaten yeterince bu işlevi yerine getirmektedir.

Eğer çağdaş öğretmen yetiştirmekten bahsediyorsak ders kitabına bağlı her şeyin Milli Eğitim denetimi altında olduğu bir eğitim ve müfredat sisteminde yetiştirdiğimiz bu çağdaş eğitimciler nerede görev yapacaklardır. Burada önemli bir çekişki vardır, bu çekişkiyi biz uygulama okullarında şu anda yaşıyoruz. Müfredatına müdahalede bulunamadığımız. Geliştirilmiş çağdaş öğretim metodlarını deneyemediğimiz bir uygulama okulunun, yetişecek öğretmene ne kazandıracacağı şüphelidir. Bu nedenle tarih öğretmeni yetiştiren programların yeniden düzenlenmesinde şu hususların gözönünde bulundurulmasının yerinde olacağını düşünüyorum.

1-Tarih Öğretmenliği programı öğrencilerinin kırsal alan ve küçük yerleşim yerlerinden geldikleri gözönünde bulundurulduğunda bu programlarda öğretmenlik mesleğinin gereklerini yerine getirebilecek sosyal faaliyetlerin sayısının artırılması yanında görüş açılarını genişletici yeni ders düzenlemelerinin yapılması.

2-Tarih Öğretiminin bir yabancı dil sınıfı veya bir kimya laboratuvarı gibi kendine has sınıfta öğrenilmesi gerektiğinin farkında olunulması.

3- Özel Öğretim Metodları, Özel Öğretim Uygulama ve Uygulama Semineri derslerine Okullarda bulunan öğretmenlerinde katılımlarının sağlanması veya her öğretim yılı başında bu derslerin içerisinde yer alan konuların seminerlerle uygulama okulu öğretmenlerine tanıtılması.

4- Uygulamanın işleyişi hakkında uygulama okulu öğretmenlerinin genel değil bölüm bazında düzenlenecek seminerlere alınmaları ve öğretmen seçimlerinin Temmuz 1998 tarihinde MEB ile YÖK arasında imzalanan protokolün aksine bölümler tarafından yapılması.

5- Özel Öğretim Metodları dersi veren öğretim elemanlarının veya yetiştirilecek ayrı bir ara elemanın uygulamada görevlendirilmesi.

6-Uygulamaların yeni programda önerildiği şekliyle Milli Eğitimle imzalanan Temmuz 1998 tarihli protokole olduğundan farklı bir şekilde Üniversite Araştırma Fonu ve Milli Eğitim Bakanlığı ARGE Fonu denetiminde bölümlerin proje okulları olarak planlanması. Şu anda önerilen sistem mevcut okulların işleyişinin mükemmelliği üzerine inşaa edilmiştir oysa sistemde yukarıda örneğini verdiğimiz şekliyle pek çok hatalar bulunmaktadır. Eğer bölümlere çalışacakları okulların seçimi konusunda ve

çalışacakları öğretmenler konusunda gerekli esneklik tanınırsa uygulamalar daha verimli olacaktır ve amaçta ulaşma daha da kolaylaşacaktır.

7- Yeni Programda önerilen 2+6 =8 saatlik öğretmenlik uygulamasının 2 saatlik kısmının mutlaka uygulama okullarında uygulama öğretmeni ve Özel Öğretim Metodları dersi veren Öğretim elemanlarının katılımıyla yapılmasının sağlanması. Bu pratikte yeni uygulama yönergesinde kırtasiyeye bağlanmış olan problemlerin çözümünü sağlayacağı gibi uygulama okulu, aday öğretmen ve fakülte öğretim elemanının en azından haftanın iki saati bir arada bulunması zorunluluğunu da getirecektir.

KAYNAKLAR

- Özbaran, S. "Sosyal Bilimler Öğretimi ile İlgili Bir Seminerin Düşündürdükleri", Toplumsal Tarih, Ekim 1996 s.58-60.
- Gardner E. W. ve diğerleri, Sosyal Bilimler Öğretimi, Ankara 1997. Ünite 4 - 6
- MEB Fakülte- Okul İşbirliği, YÖK/DÜNYA BAKASI Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi dalı kitapçığın 25-26 sayfalarında yer alan form kullanıldı.
- A Report of The Holmes Group Tomorrow's Schools Principles for the Design of Professional Development Schools. East Lasing 1990, s. 7.
- Sharon, B., and Simpson, K. (1993) "The Psofessional Deveploment School: Lessons from the Past, Prospects for the Future". Action in the Teacher Education, Summer 1993.